

DOI: <https://doi.org/10.51209/platform.1.11.2025.317-338>
УДК 347.78(477)(045)

Інга Михайлівна ПАСЕНКО,
кандидат педагогічних наук,
Київська муніципальна академія
естрадного та циркового мистецтв,
Київ, Україна,
e-mail: i.pasenko@kmaesm.edu.ua,
ORCID: 0009-0005-9570-2893

АВТОРСЬКЕ ПРАВО ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ У СФЕРІ МИСТЕЦТВА.

Анотація. Стаття присвячена теоретичним і практичним аспектам захисту авторських прав та інтелектуальної власності у сфері мистецтва. На основі аналізу наукової літератури та нормативно-правових актів висвітлено особливості правового захисту мистецьких творів і розглянуто механізми охорони творчих надбань. Авторське право розглядається як фундаментальна складова креативних індустрій, що гарантує митцям – художникам, музикантам, кінематографістам – ексклюзивні права на їхні оригінальні твори, забезпечує можливість контролю за їх використанням та отримання прибутку від творчої діяльності. У статті проаналізовано освітні, практичні та етичні аспекти інтеграції знань із інтелектуальної власності в освітній процес, підкреслено значення правової обізнаності у сфері мистецтва в умовах цифрової доби. Зазначено, що сучасний митець постає не лише як творець, а й як активний учасник правових, економічних та соціальних процесів. У такому контексті поняття «інтелектуальна власність» виходить за межі суто юридичної категорії, перетворюючись на інструмент творчої свободи, особистої безпеки та професійної

реалізації. Окрему увагу приділено викликам, пов'язаним із розвитком цифрових технологій, що зумовлюють зростання випадків порушення авторських прав і визначають необхідність удосконалення національної та міжнародної законодавчої бази. Водночас підкреслено роль міжнародного співробітництва у сфері охорони авторських прав, оскільки глобальний культурний обмін потребує єдиних стандартів і прозорих правил. Важливим є також формування у майбутніх митців навичок правової культури, що забезпечує їх конкурентоспроможність на світовому ринку. Розвиток правової грамотності у творчих середовищах сприяє не лише захисту авторських прав, а й створенню умов для інновацій та сталого розвитку креативних індустрій. У підсумку наголошується, що гармонійне поєднання мистецтва і правової свідомості є запорукою успішної інтеграції українських митців у глобальний культурний простір.

Ключові слова: твори мистецтва, авторське право, інтелектуальна власність, реєстрація авторського права, знак авторського права, порушення авторського права та інтелектуальної власності, добросовісне використання.

Вступ. Сьогоднішні реалії характеризуються стрімкими тенденціями розвитку науки, техніки та культури. У своєму прогресі суспільство дійшло до тієї межі, коли його подальший розвиток буде зумовлено саме людською інтелектуальною діяльністю, результати якої визначатимуть стратегію розвитку соціально-економічної сфери.

Постановка проблеми. В епоху комп'ютерних технологій проблема захисту авторських прав творів мистецтва стає все більш актуальною. Часто виникають випадки, коли митці стають жертвами крадіжок інтелектуальної власності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивченням питань захисту авторських прав у мистецькій сфері протягом різного часу займалися такі видатні науковці як: Б.М. Криволапов [1], В.О. Семків [2], Р.С. Шандра, І.В. Шинкаренко [3], А.С. Штефан [4], а також інші видатні вітчизняні та зарубіжні науковці.

Метою статті є висвітлити особливості захисту авторських прав у різних мистецьких сферах. Із мети випливають такі завдання:

- висвітлити зміст поняття інтелектуальна власність та авторське право у мистецтві;
- надати теоретичне обґрунтування охорони та захисту авторських прав у мистецькій сфері;
- встановити специфіку правового регулювання охорони авторських прав різних мистецьких напрямків;
- проаналізувати рівень захисту авторських і суміжних прав митців у відповідності до законодавства України;
- визначити, які дії вважаються порушенням авторських прав та інтелектуальної власності, та як слід діяти у такому випадку.

Виклад основного матеріалу. Термін «інтелектуальна власність» застосовують у різних значеннях. Так, його використовують для позначення комплексу прав як майнового, так і морального характеру стосовно результатів творчої, інтелектуальної діяльності. Зокрема, Конвенція про створення Всесвітньої організації інтелектуальної власності, що була прийнята в 1976 р. зазначає, що визначення «інтелектуальна власність» охоплює права, які стосуються творів літератури, образотворчого мистецтва та науки, інновацій та винаходів у всіх галузях людської діяльності, звукозапису, виконавчої діяльності музикантів, фірмових найменувань, телевізійних та радіо-передач, товарних знаків, наукових винаходів, промислових

зразків, комерційних позначень, інтелектуальну діяльність у сферах виробництва, літератури, художнього мистецтва та науки. [8].

Твори, захищені авторським правом, – це не фактичні описи, прийняті законом, а нормативно-правові акти, які особливо стосуються творів мистецтва у широкому розумінні [8].

Також розповсюдженою точною зору про наповнення терміну «Інтелектуальна власність» є версія «сукупність реально існуючих об'єктів – конкретних результатів творчої та інтелектуальної діяльності». Отже, виходячи з перелічених вище фактів, інтелектуальна власність – це результат діяльності людини у науковій, виробничій, художній, літературній та інших сферах.

На своєму шляху до європейської інтеграція Україна зобов'язалась ефективно виконувати міжнародні договори у сфері інтелектуальної власності, на належному рівні здійснювати захист прав митців та охорону інтелектуальної власності, а крім цього – полегшити умови створення і використання у комерційних цілях творів мистецтва на території країни та закордоном.

Важливим є підвищення рівня обізнаності громадян у сфері інтелектуальної власності. Було видано багато навчальних посібників, підручників за роки незалежності України, у яких висвітлено тему інтелектуальної власності, її правової охорони та правового регулювання [6].

Сьогодні в Україні система захисту авторських прав та інтелектуальної власності є практично сформованою. Вона регулюється 37 законами та понад 100 підзаконними актами. Їх дія поширюється на самостійні об'єкти авторського права у сферах мистецтва, літератури та науки, а ще на об'єкти суміжних прав: відеограми, фонограми, виконання, програми організацій мовлення.

Отже, до об'єктів авторського права відносять твори, що мають дані ознаки, а саме, згідно з законодавством України:

- письмові літературні твори (статті, книги, брошури, тощо);
- витвори образотворчого мистецтва;
- візуально-звукові твори;
- музичні твори із текстом та з його відсутністю;
- твори фотомистецтва;
- титри для озвучення та дублювання, субтитри українською та іноземними мовами
- пантоміми, хореографічні та драматичні твори;
- похідні твори;
- складені твори, збірники творів [7].

Авторське право є основою творчих індустрій, забезпечуючи основу, яка захищає права мистців у образотворчому мистецтві, музиці, кіно та інших сферах. Воно надає художникам, музикантам і кінематографістам ексклюзивні права на їхні оригінальні твори, дозволяючи їм контролювати, як ці твори будуть використовувати, і отримувати прибуток від своєї творчості. Цей правовий механізм не лише забезпечує компенсацію творцям, але й сприяє формуванню комфортного середовища, у якому будуть процвітати творчість та інновації [7].

Охороні підлягають не лише оприлюднені твори, а також не оприлюднені. Відповідно, твір, який ніхто, крім автора, не бачив і не чув, автоматично знаходиться під охороною авторського права, оскільки своєрідним початком існування твору є об'єктивна форма його вираження [3].

Один обмежений виняток із цього правила становить те, що створюється як «твір, створений за наймом». Це стосується робіт, виконаних за замовленням, коли художник робить підготовчі твори в рамках робочого процесу (як, наприклад, карикатурист у газеті чи

ілюстратор у журналі). Художники та замовники також можуть підписувати письмові угоди про те, що робота виконана за наймом [6].

Щоб результат творчої діяльності підлягав охороні авторським правом, він повинен бути вираженим у будь-якій з форм:

- усній (публічне виконання твору, публічне виголошення);
- письмовій (машинопис, рукопис, нотний запис, тощо);
- зображення (картина, малюнок, ескіз, фото, відео-, кіно-, теле-, кадри);
- звуко-, відеозапис (цифровий, механічний, магнітний, оптичний);
- об'ємно-просторовій (макет, модель, скульптура, будівля).

У наданні правової охорони мистецьким творам важливими критеріями є їх форма та зміст. Зміст складається з таких елементів: сюжет, ідея, художні образи, тема, тощо. Зміст будь-якого художнього твору виражається через певну форму (стиль, мова, тощо). Хоча змістові елементи можуть повторюватись, проте залишається оригінальною форма, в якій вони подаються.

Охорона авторських прав не поширюється на методи, принципи, ідеї, теорії, системи, процеси, процедури, концепції, способи, системи, відкриття – вони використовуються доти, доки залишаються прибутковими. Яскравий приклад – популярні телепроекти, адаптовані в різних країнах. Так, українське телешоу «Фабрика зірок» є аналогом голландського телешоу «Star Academy», «Танцюють всі» – британського «So You Think You Can Dance?», а «Україна має талант» – адаптація британського «Got Talent».

Викуплені формати телешоу набувають національних особливостей і розвиваються самостійно. Так, викуплений телеканалом «СТБ» формат шоу талантів здивував британців перемогою жінки, що створювала пісочні анімації, у той час як у Британії перемагають більш звичні формати – співаки та танцюристи [3].

Авторське право виникає і діє без необхідності реєстрації твору мистецтва, виконання будь-яких формальностей чи спеціального оформлення твору. Авторське право на мистецький твір з'являється в результаті його створення.

Автори останнім часом усе частіше намагаються використанням знаку авторського права захистити свої права на твори. Метою цього є сповіщення про свої авторські права третіх осіб. У 1973 р. Україна у складі СРСР була приєднаною до Всесвітньої конвенції про авторське право, через деякий час на всіх виданнях (а пізніше – аудіовізуальних творах) почали ставити знак охорони авторських прав, до складу якого входило 3 елементи:

- латинська літера «с», обведена колом, – ©;
- ім'я власника авторських прав;
- рік першої публікації твору.

Застосування знаку авторського права у друкованих виданнях залежать від кількості авторів. У виданнях із одним автором у правому нижньому куті звороту титульної сторінки розміщують знак. Також підтверджуються авторські права на ілюстрації у виданні, права упорядника та інші. У виданнях із декількома авторами, або якщо воно складається з кількох частин різних авторів, знак охорони авторського права розміщується для кожної з частин, позначаючи, ким вони написані.

Якщо видання є перекладом із іноземної мови, спершу розміщують копію знаку охорони авторських прав

оригіналу, потім знак охорони для перекладу та інших об'єктів охорони.

Знак захисту авторського права у збірниках, що мають велику кількість авторів та видаються через видавництво або самостійно, розташовують на звороті титульної сторінки. На кожний окремий твір у збірнику знак захисту авторських прав ставлять у нижній частині початкової сторінки.

Якщо книга є перевиданням та видається заново без доповнень і змін, використовують той самий знак охорони, що й на першому виданні. Проте у випадку, якщо є доповнення або зміни, у книзі розміщують два знаки охорони авторського права: першого та другого видань із зазначенням авторів змін та доповнень [3].

Літературні твори наукового, технічного, публіцистського чи іншого характеру неодмінно захищаються авторським правом. Також до матеріалів видань, що охороняються авторським правом, належать астрологічні прогнози, кросворди, прогнози погоди (якщо вони є результатом творчої діяльності, а не інформацією взятою із Гідрометцентру) [3].

Серед творів мистецтва, що охороняються авторським правом, варто також виділити аудіовізуальні твори: відеофільми, кінофільми, мультфільми, слайд-фільми та інші.

Автор самостійних елементів, із яких складається аудіовізуальний твір (музика, текст, відеокадри, тощо), володіє авторським правом на свою частину, а також на свій розсуд може вільно використовувати її. Згідно з українським законодавством, авторами аудіовізуальних творів є:

- оператор-постановник;
- художник-постановник;
- режисер-постановник;
- автор сценарію, діалогів, текстів;

- автор музичних творів із текстом або без нього.

Серед аудіовізуальних творів окрему категорію становлять телевізійні проєкти, які створюються організаціями мовлення, зокрема телепередачі, ток-шоу, випуски новин і спеціальні програми. Співавторами таких творів є сценарист, оператор-постановник і режисер-постановник. Авторський колектив телевізійного сюжету зазвичай включає оператора, журналіста і режисера. Майнові права на використання таких творів, як правило, передаються виробникові або продюсерові, водночас сам автор зберігає право на справедливу винагороду за кожне оприлюднення, публічний показ чи демонстрацію [3].

Твори фотомистецтва та твори, зроблені аналогічними до фотознімків способами (слайди, голографії та ін.), також охороняються авторськими правами. Тривалий час фотографію не визнавали продуктом творчої діяльності, тому що вона розглядалась тільки як результат технічного копіювання фотоапаратом.

У «Положенні про авторське право» (1911 р.) вперше на законодавчому рівні згадуються фотографічні твори мистецтва як об'єкти авторського права [3].

Фотографіям надавався десятирічний термін охорони, проте й було створено багато обмежень. Зокрема, перевагу у наданні авторських прав надавали знімкам у галузях астрономії, мікрофізики та медицини. Тільки в 1928 р. в «Основах авторського права» фотознімки були зараховані до переліку творів, що охороняються авторським правом.

В Україні фотографії отримали правову охорону тільки у 1994 р., після того, як було прийнято зміни до закону «Про авторське право і суміжні права». Перед цим діяли положення ч.2 ст. 473 ЦК УРСР 1963 р., які встановлювали термін дії охорони авторського права на фотографії у п'ять років, а на збірки фотографічні збірки –

десять років. Наразі українське законодавство чітко регулює обсяг прав на фотографічні твори. Автор фотографічного твору має виключні майнові права на його використання, а також право дозволяти або забороняти іншим особам:

- відтворення фотографічних творів та внесення їх до енциклопедії, збірників, тощо;
- публічну демонстрацію фотографій;
- поширення своїх творів на території України та закордоном;
- переробку та інші зміни своїх творів (наприклад, колаж, фотомонтаж) [3].

Авторські права художників в Україні найбільш повно захищено Законом про АСП. Відповідно до цього закону, твори образотворчого мистецтва включено до переліку об'єктів, що охороняються, встановлено основні права авторів образотворчого мистецтва, а також деякі спеціальні права.

Згідно зі статтею 1 вищезазначеного Закону, твором образотворчого мистецтва може бути: картина, гравюра, малюнок, ліногравюра, твір дизайну (включно зі сценічним), тощо.

У вищезгаданому нормативному акті вказано, що крім особистих немайнових прав, автори творів образотворчого мистецтва володіють майновими правами, головним із них є право на використання. Серед митців найактуальнішими є права на відтворення, публічний показ, реалізацію та демонстрацію своїх творів таким способом, що аудиторія може виконати доступ до них у будь-який час та з будь-якого місця (інтернет-право) [1].

Законом про АСП встановлюється відтворення як створення одного або декількох екземплярів твору, відеограми чи фонограми в будь-якому матеріальному вигляді, а також їхній запис для постійного або тимчасового

збереження в електронній, зображувальній чи іншій формі, доступній для зчитування комп'ютером. Це означає, що художник має повноваження дозволяти або забороняти іншим особам копіювання своїх творів у будь-якому форматі та будь-яким способом.

Публічний показ також є використанням твору. Публічний показ є демонстрацією у будь-якій формі оригіналу мистецького твору або його копії, виконанням відеограми, фонограми, або трансляцією організації мовлення прямим способом або за допомогою плівки, слайдів, телевізійного сигналу на екрані, тощо. Публічний показ творів мистецтва або їх копій для осіб, які не є членами сім'ї чи близькими знайомими автора, вважається публічним показом і дозволяється тільки за умови, якщо автор чи інша особа, яка має авторське право на цей об'єкт, дадуть на це дозвіл.

Автори творів мистецтва мають такі специфічні права, як «право слідування» і «право доступу».

Згідно зі статтею 27 Закону про АСП, суть «Права слідування» закладається в тому, що художник, а у випадку його смерті – його спадкоємці, впродовж періоду дії авторського права мають уповноваження на отримання п'яти відсотків від вартості кожного наступного продажу оригіналів творів через салон, крамницю, галерею, що відбувається після першого продажу, здійсненого автором твору. Також норма аналогічного змісту передбачена у ст. 448 Цивільного кодексу України. Вона означає, що автору твору образотворчого мистецтва, що перебуває у незахищеному становищі, здійснюється часткова допомога.

Відповідно до ст. 26 Закону про АСП, «Право доступу» – це право автора твору образотворчого мистецтва вимагати доступу до нього з метою застосування його для відтворення (створення слайдів, примірників, карток, переробок тощо) за умов, якщо це не порушує законних

прав та інтересів власника твору. Погляди фахівців щодо правової природи цього права розходяться: деякі вважають його немайновим. Майнові права автора передбачають можливість отримання економічної вигоди за їх використання. Проте право доступу є невідчужуваним і не може передаватися іншим особам, що ставить під сумнів можливість отримання винагороди за його передачу [1].

Як зазначалось вище, право митця на твір, що є наслідком його інтелектуальної праці, існує з моменту виникнення твору і не потребує його реєстрації чи будь-якого іншого документального оформлення. Відповідно до законодавства, особи, що володіють авторськими правами, мають право на реєстрацію своїх творів у державних реєстрах. Така реєстрація підтверджує авторство як оприлюдненого, так і неоприлюдненого твору, фіксує факт і дату його публікації, а також договори, що пов'язані з авторським правом. Твір можна зареєструвати в будь-який момент протягом строку його охорони: за життя автора та протягом 70 років від його смерті. Важливо зазначити, що автори не зобов'язані здійснювати реєстрацію свого авторського права, це є можливістю, а не обов'язком [9].

Важливо зазначити, якщо твір мистецтва було опубліковано без вказіки імені автора або під псевдонімом, який не дозволяє встановити особу автора і вона не розкривається, період чинності авторського права добігає до кінця через 70 років від моменту його оприлюднення [4].

Проте важливо зазначити, що якщо художник просто додає всього кілька кольорів до вже існуючого дизайну або створює декілька кольорових версій одного й того самого базового існуючого дизайну, така робота не буде захищеною. Проте робота, що складається, наприклад, із цифрового зображення «Мони Лізи», до якого застосований інший колір волосся, лак для нігтів, стилізований одяг і

затемнена шкіра, матиме право на захист, тому що зміни кольору та інших атрибутів достатньою мірою виражені для складання нової авторської роботи [5].

Реєстрація авторського права здійснюється у відповідності з Порядком 1756 Кабінету Міністрів України. Названим порядком визначено, що Міністерство освіти і науки є установою, що виконує дії, пов'язані з реєстрацією прав автора на наукові, художні, літературні твори, а також здійснює реєстрацію договорів, що належать до прав автора на твір.

Згідно з Постановою КМУ №60, було засновано Державний департамент інтелектуальної власності, що входить до складу МОН і є урядовим органом державного управління. Він відповідає за організаційне забезпечення захисту прав об'єктів інтелектуальної власності. До того ж, слід зазначити, що цей Департамент веде державний реєстр об'єктів інтелектуальної власності та безпосередньо здійснює державну реєстрацію. Можна зареєструвати як саме авторське право (шляхом реєстрації права на твір автора або права роботодавця на службовий твір), так і договори, пов'язані з правами на мистецький твір. Зокрема, це можуть бути договори про відчуження майнових прав, передання виключного чи невиключного права на користування твором [3].

Автор або довірена автору особа (з підтвердженими довіреністю повноваженнями) звертається за реєстрацією, для цього готується заявка. Заявка – це комплекс документів, потрібних для державного оформлення авторського права чи договору. Обов'язковим її елементом є написана автором або особою, що володіє авторським правом, заява. Вона заповнюється українською мовою відповідно з формою. Після цього видається квитанція – документ, що підтверджує оплату коштів за підготовчі

роботи для реєстрації авторських прав на твори мистецтва та на державне мито за одержання свідоцтва.

Для реєстрації деяких творів мистецтва на авторське право, необхідно надати додаткові документи. Наприклад, для реєстрації архітектурних творів потрібна анотація, до складу якої входять: назва, адреса місцезнаходження, час та місце створення, параметри та архітектурні характеристики.

Для заяви про реєстрацію мистецького твору обов'язково необхідно надати його екземпляр (фото, ілюстрацію тощо), наприклад, у випадку, якщо реєструється не оприлюднений твір; якщо ж твір є оприлюдненим, потрібно надати документ, у якому засвідчується факт і дата оприлюднення) [3].

З метою оформлення матеріальної форми мистецьких творів необхідно дотримуватися спеціальних вимог:

- письмові літературні твори подаються у друкованому вигляді (в електронному форматі або на папері) мовою, якою вони створені, в той час, коли усні твори – як у вигляді, переведеному в друковану форму, так і у форматі звукозапису мовою оригіналу;
- твори музичного мистецтва з текстом або без нього подаються у вигляді нотного запису або звукозапису, а текст – мовою оригіналу у друкованому вигляді на паперовому або електронному носії;
- музично-драматичні, драматичні твори, хореографічні твори, пантоміма та інші сценічні постановки подаються у форматі друкованого тексту, відеозапису мовою оригіналу. Для аудіовізуальних творів необхідна довідка від Національного центру Олександра Довженка про внесення оригіналу твору на зберігання через особливі вимоги до його збереження;

- фотознімки та твори художнього мистецтва потрібно подавати у вигляді кольорових або чорно-білих фотографій, не менше, ніж 9 x 12 см, в одному конверті у форматі копій на паперовому носії або слайдів на цифровому носії;
- до творів мистецтва архітектури та містобудівництва, як зазначалось вище, потрібна анотація, а також слайди моделей або фотографії споруд на паперовому або електронному носії [3].

Авторське право надає групу виключних прав митцю. Ці права зазвичай включають:

- право на відтворення: право робити копії твору;
- право на розповсюдження (примірників твору серед громадськості);
- права на публічне виконання та демонстрацію: право публічно виконувати або демонструвати твір;
- право на похідні роботи: право створювати похідні роботи на основі оригіналу;
- моральні права: у деяких юрисдикціях, наприклад, у тих, що приєдналися до Бернської конвенції, автори мають моральні права, включаючи право на зазначення авторства та право заперечувати принизливе ставлення до їхньої роботи [6].

У випадку, коли хтось здійснює експлуатацію твору, що захищено авторським правом, без дозволу, це вважається порушенням авторських прав. Це включає копіювання, розповсюдження, показ або створення похідних творів на основі оригінального твору мистецтва. Власники авторських прав мають право подавати позов проти порушників і вимагати відшкодування збитків і судових витрат [7].

З зазначеної вище інформації постає таке запитання: наскільки повинен бути змінений твір мистецтва для уникнення порушення авторських прав? Фактично не існує якогось конкретного відсотку, на який повинно бути

змінено картину, скульптуру, літературний твір, музичну композицію, тощо, для запобігання зловживання авторськими правами. Хоча в суспільстві існує досить популярне припущення, що повинно бути змінено близько 10-30% твору, який захищено авторським правом, задля уникнення правопорушень, ця інформація є неправомірною. Важливо те, чи є твори мистецтва «суттєво схожими» чи «суттєва частина» була змінена, це, звичайно, суб'єктивно [7].

Використання кадрів із фільмів без належного дозволу чи законної підстави може порушувати права власника мистецького аудіовізуального твору. Щоб законно використовувати кадри з фільму, зазвичай необхідно отримати спеціальний дозвіл від особи, яка є власником авторських прав або її уповноваженого представника. Це може включати переговори щодо ліцензії, сплату комісії або дотримання певних умов. Несанкціоноване використання ресурсів, які захищено авторським правом, може призвести до правових наслідків, у тому числі судових позовів про порушення авторських прав. Якщо потрібно використати кадри з фільму або будь-який інший твір, захищений авторським правом, необхідно проконсультуватися з адвокатом із авторських прав або отримати дозвіл від власника авторського права чи його представників, щоб отримати конкретні вказівки та дозволи, адаптовані до запланованого використання [7]. Суд розгляне обставини того, що саме було скопійовано. Хоча копіювання невеликої частини мистецького твору може здатися незначним, воно може вважатися «суттєвим», якщо воно визначає суть даного твору. Проте, якщо використовувати роботу з такою метою, як критика, коментар, репортаж, навчання, наукова робота чи дослідження, це не є порушенням сумлінного використання чи порушенням авторських прав. У такому випадку суд

використовує низку факторів, щоб визначити, чи потрапляє використання витвору мистецтва в одну з категорій сумлінного використання:

- ціль і характер використання, включаючи те, чи носить таке використання комерційний характер або призначено для некомерційних освітніх цілей;
- характер захищеної авторським правом роботи;
- обсяг та суттєвість використаної частини стосовно захищеної авторським правом роботи в цілому;
- вплив використання на потенційний ринок чи цінність захищеної авторським правом роботи.

Мистецтво вважатиметься чесним, якщо воно є «перетворюючим» або додає «щось нове, з подальшою метою чи іншим характером». Добросовісне використання – це правова концепція закону про авторське право, яка дозволяє часткове, обмежене використання захищеного авторським правом матеріалу без попереднього дозволу від його власника. Вона є гнучкою та залежною від контексту концепцією, яка спрямована на встановлення балансу між правами власників авторських прав мистецтва та інтересом громадськості в доступі та використанні творчих робіт [7].

Висновки. Авторське право включає в себе низку правових норм, які контролюють і впорядковують відносини, що з'являються внаслідок створення і реалізації творів мистецтва, науки та літератури. Визначення «інтелектуальна власність» відображає право на результат творчої та розумової діяльності людини, розпорядження і використання результатів власної діяльності у різних цілях, застосовується у різних сферах життя: виробничій, науковій, культурній та інших.

Стрімкий розвиток комп'ютерних технологій спричинив швидкий обмін інформацією, що, в свою чергу, підвищило вірогідність виникнення правопорушень інтелектуальної власності у різних сферах мистецтва. Отже,

все частіше митці стають жертвами порушень своїх авторських прав. Україна, як і майже всі країни, на національному рівні нормативними актами регулює захист прав на об'єкти інтелектуальної власності та їх зміст. В Україні питання захисту авторських прав, зокрема у сфері мистецтва, координується Законом «Про авторське право та суміжні права», а також Цивільним кодексом. Порушення авторських прав відбувається у випадку використання мистецького твору без дозволу, незалежно від масштабу змін. Досить популярне уявлення про те, що зміна 10-30% твору дозволяє уникнути відповідальності, не відповідає дійсності. Суд оцінює, чи є використання суттєво подібним до оригіналу та чи збережено його головну ідею.

Митці, чиє авторське право було порушено, мають змогу подати судовий позов проти своїх порушників і вимагати відшкодування спричинених ним збитків, а також відшкодування судових витрат.

У використанні в обмежених цілях творів мистецтва важливим є дотримання принципів добросовісності. Це поняття є гнучким та залежить від контексту та концепції, на які спрямоване використання.

Питання захисту авторських прав у сфері мистецтва залишається одним із найбільш пріоритетних у сфері модернізації та покращення законодавчої бази всіх країн, тому що цифрові технології продовжують свій стрімкий розвиток, а це призводить до все частіших випадків порушення інтелектуальної власності. Отже, логічним кроком буде подальше оновлення нормативно-правових актів у цій сфері задля забезпечення результативного реагування у випадках порушення авторських прав.

Список використаної літератури:

1. Криволапов Б. Особливості захисту авторських прав на твори образотворчого мистецтва. *Analytical and Comparative Jurisprudence*. 2022. № 3. Сс. 47-51.
2. Семків В., Шандра Р. Інтелектуальна власність: підручник для студентів неюридичних факультетів. Львів: Галицький друкар, 2015. 280 с.
3. Шинкаренко І. Авторське право. Конспект лекцій. Красноармійськ: Красноармійський індустріальний інститут державного вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет», 2010. 68 с.
4. Штефан А. Авторське право і суміжні права: особливості правової охорони, здійснення та захисту. Київ: Національна академія правових наук України Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності, 2017. 81 с.
5. Copyright law for artists: rules to protect and avoid copyright infringement of original art. URL: <https://surl.li/urppws/>.
6. Copyright Protection in the Creative Industries: Art, Music, and Film. YOUR LAW ARTICLE. URL: <https://surl.li/wwyxbb>.
7. How can my artwork steer clear of copyright infringement? EPGD Business Law. URL: <https://surl.li/rqqgiv>.
8. Rahmatian A. The Musical Work in Copyright Law. Andreas Rahmatian. GRUR International. 2023. URL: <https://surl.li/jgejph>.
9. The Art Law Review: Application of Copyright to Art URL: <https://surl.li/yqhvhsh>.
10. What Visual and Graphic Artists Should Know about Copyright. U.S. Copyright Office. URL: <https://surl.li/kkkjsl>.

Inga M. PASENKO,
PhD in Pedagogical Sciences,
Kyiv Municipal Academy of Circus and Performing Arts,
e-mail: i.pasenko@kmaecm.edu.ua,
ORCID: 0009-0005-9570-2893

COPYRIGHT AND INTELLECTUAL PROPERTY IN THE FIELD OF ART

Abstract. The article is dedicated to the theoretical and practical aspects of copyright and intellectual property protection in the field of art. Based on the analysis of scientific literature and legal acts, the peculiarities of legal protection of artistic works are highlighted and the mechanisms for safeguarding creative achievements are considered. Copyright is viewed as a fundamental component of the creative industries, guaranteeing artists – painters, musicians, and filmmakers – exclusive rights to their original works, ensuring the ability to control their use and to receive income from creative activity. The article analyzes educational, practical, and ethical aspects of integrating knowledge of intellectual property into the educational process, emphasizing the importance of legal awareness in the field of art in the digital age. It is noted that a modern artist acts not only as a creator but also as an active participant in legal, economic, and social processes. In this context, the concept of “intellectual property” goes beyond a purely legal category, becoming an instrument of creative freedom, personal security, and professional development. Special attention is paid to the challenges associated with the development of digital technologies, which lead to an increase in copyright infringements and determine the need for improving national and international legislation. At the same time, the role of international cooperation in the field of copyright protection is emphasized, since global cultural

exchange requires common standards and transparent rules. Equally important is the formation of legal culture skills among future artists, which ensures their competitiveness in the global market. The development of legal literacy in creative communities contributes not only to the protection of copyright but also to creating conditions for innovation and sustainable growth of the creative industries. In conclusion, it is stressed that the harmonious combination of art and legal awareness is the key to the successful integration of Ukrainian artists into the global cultural space.

Key words: works of art, copyright, intellectual property, copyright registration, copyright mark, copyright and intellectual property infringement, fair use.

References:

1. Kryvolapov, B. (2022). Osoblyvosti zakhystu avtorskykh prav na tvory obrazotvorchoho mystetstva [Features of copyright protection for works of fine art]. *Analytical and Comparative Jurisprudence*. 3, 47-51 [in Ukrainian].
2. Semkiv, V., Shandra, R. (2015). *Intelektualna vlasnist: pidruchnyk dlia studentiv neiuzydychnykh fakultetiv* [Intellectual property: a textbook for students of non-law faculties]. Lviv: Halytskyi Drukhar [in Ukrainian].
3. Shynkarenko, I. (2010). *Copyright. Lecture notes*. Krasnoarmiysk: Krasnoarmiysk Industrial Institute of the State Higher Educational Institution “Donetsk National Technical University” [in Ukrainian].
4. Stefan, A. (2017). *Avtorske pravo i sumizhni prava: osoblyvosti pravovoi okhorony, zdiisnennia ta zakhystu* [Copyright and related rights: features of legal protection, implementation and defense]. Kyiv: National Academy of Legal Sciences of Ukraine Research Institute of Intellectual Property [in Ukrainian].

5. Copyright law for artists: rules to protect and avoid copyright infringement of original art. URL: <https://surl.li/urppws/> [in English].
6. Copyright Protection in the Creative Industries: Art, Music, and Film. YOUR LAW ARTICLE. URL: <https://surl.li/wvyxbb> [in English].
7. How can my artwork steer clear of copyright infringement? EPGD Business Law. URL: <https://surl.lu/rqqgiv> [in English].
8. Rahmatian, A. (2023). The Musical Work in Copyright Law. Andreas Rahmatian. GRUR International. URL: <https://surl.lu/jgejph> [in English].
9. The Art Law Review: Application of Copyright to Art URL: <https://surl.li/yqhvsh> [in English].
10. What Visual and Graphic Artists Should Know about Copyright. U.S. Copyright Office. URL: <https://surl.lu/kkkjsl> [in English].